

Leksem država u sintaktičkoj poziciji objekta

Mauhar, Aleksa

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:302278>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Kulturalni studiji
Ak. god. 2015./2016.
Student: Aleksa Mauhar
Mentor: dr. sc. Benedikt Perak
Rijeka; 14.09.2016.

**Leksem *država* u sintaktičkoj poziciji objekta
(Sintaktičko-semantička korpusna analiza tematske konstrukcije)**

SADRŽAJ:

Sažetak.....	1
Ključne riječi.....	1
Uvod.....	2
Metodologija.....	3
Analiza.....	6
Ciljna domena - <i>država</i>	7
Izvorna domena.....	8
Tip relacije.....	12
Svojstvo relacije.....	13
Figurativnost: metafora, metonimija	14
Frekvencija; mjera kolokacije; gramatička relacija.....	16
Primjeri.....	16
Zaključak.....	19
Literatura.....	20
Izvori.....	20
Popis priloga.....	20

SAŽETAK

Ovaj radi temelji se na istraživanju leksema *država* u sintaktičkoj poziciji objekta, iz perspektive kognitivne lingvistike i teorije emergencije. Rad pruža uvid u metodologiju proučavanja relacija između izvorne i ciljne domene; odnosno relacija dvaju leksema u sintaksi od kojih prvi utječe na drugog – koji je *država*. Cilj rada je na taj način prikazati semantičku konstrukciju leksema *država* u hrvatskom jeziku. Rad jeste analiza i interpretacija istraživanja provedenog na SketchEngine web korpusu; uz pomoć FrameNet-ove definicije leksema i domena leksema.

Ključne riječi: leksem, metafora, metonimija, korpus, izvorna domena, ciljna domena, relacija, država.

UVOD

Tema ovog rada je istraživanje i analiza istraživanja leksema država u njegovoj sintaktičkoj poziciji objekta. Cilj rada jest analizom dekonstruirati relacije dvaju domena, izvorne i ciljne; pri čemu je izvorna domena glagol koji se u sintaksi nalazi lijevo od leksema *država*, koji je ciljna domena. Na taj način bi se (induktivno) trebale potvrditi pretpostavke: svaki je leksem semantička struktura konstruirana od jednostavnijih leksema; svaka takva konstrukcija stvara u prirodi nepostojeće, ali u kulturi duboko uvriježene i esencijalne entitete.

Prvo ću iznijeti metodologiju, a zatim detaljno proći kroz istraživanje – na način da analiziram i interpretiram svaki pojedini dio baze podataka. Dakle: ciljnu domenu, izvornu, domenu, tip relacije, svojstvo relacije, figurativnost, te frekvenciju i mjeru kolokacije. Potom ću detaljno opisati način istraživanja na primjeru nekoliko leksema iz izvorne domene. Te na kraju iznijeti zaključke do kojih sam došao. Te priložiti bazu podataka u obliku tablice.

Teorijski, rad se temelji na Lakoffovoj i Langackerovoj grani kognitivne lingvistike; koje su nasuprot one generativističke kao kod Noama Chomskog. „Langacker definira gramatiku kao strukturirani inventar konvencionalnih simboličkih jezičnih jedinica.“¹ Prema tome, iako se može učiniti kako istraživanje zatumljuje simboliku; to nije slučaj ovoga rada.

¹ Langacker u: Kružić, Barbara; Lovrić Marija, Maksimović, Tea; „Kratki pojmovnik kognitivne lingvistike“; 2010.; str. 11.

METODOLOGIJA

Za istraživanje koristio sam se dijelom jezičnog SketchEngine korpusa – „Croatian web corpus 2014 (hrWaC14); (Ljubešić and Klubička 2014) (1,2 Gw)“ ; te FrameNet-ovom pretragom leksema i njihovih domena. Rezultate istraživanja obrađivao sam u GoogleSheets-ovim tablicama (koje se nalaze na CD-u kao dodatak radu), gdje sam napisao malu bazu podataka.

Pretraga korpusa zasniva se na matematički vrlo preciznim algoritmima; koji kao rezultat pretrage određenog leksema nude sve vrste riječi koje se pojavljuju u sintaksi sa traženim leksemom. Tema ovog istraživanja jest 50 glagola koji se u sintaksi nalaze lijevo od leksema *država*.

FrameNet-ova pretraga određenog leksema nudi definiciju istog na način da se bazično, precizno, ali i općenito prikažu domene leksema koje vrijede za najveći mogući broj veza među domenama (odnosno da je podudarna najvećem mogućem broju postojećih sintaksi u jeziku); te da se na vrlo precizan i objektivan način definira traženi leksem. Ovom pretragom sam se koristio prilikom definiranja leksema *država*; te svih 50 leksema iz izvorne domene.

Emergentnost predstavljena u Tablici1 prikazuje 4 ontološke domene: postojanja, matematičko-strukturnu, psihološku i soc-kulturalnu domenu. Svaka domena (osim prve) ima nekoliko svojih klasa. Jedan je od ciljeva tablice prikazati na vrlo bazičan način kompleksnost (semantičkog) konstruiranja leksema u jeziku. Uočljivo je da kompleksnost raste počevši od prve domene – postojanja, do posljednje – soc-kulturalne. Prve dvije domene možemo opisati kao prirodne, budući da postoje bez kulture; odnosno – svojstva njihovih klasa neovisna su o čovjekovom djelovanju. Druge dvije ontološke domene su kulturne, odnosno predstavljaju kulturalnu konstrukciju, rezultat kulture. Također je na jasan način uočljivo kako kompleksnost entiteta raste sa klasom. Prema tome sama ova tablica je na određeni način metafora, svedena na jedan od osnovnih odnosa u jeziku: gore – dolje (koji proizlazi iz osnovne percepcije pojedinca); iz čega se stvara metafora o hijerarhijskom konceptu klasa, gdje su one iznad kompleksnije, a one ispod jednostavnije. Slična je Langackerova podjela na osnovne i apstraktne domene. „Osnovne su one koje su duboko i izravno ukorijenjene u ljudskome tjelesnom iskustvu i interakciji s okolinom te zauzimaju najniže mjesto u hijerarhiji konceptualnih vrijednosti.“² Primjer osnovnih domena su kao i u gore navedenoj podjeli: glad, bol, sila, vrijeme, prostor. S druge strane: „svaka domena koja nije osnovna, a služi za opis hijerarhijski složenijeg koncepta naziva se apstrakton domenom.“³

² Langacker u: Geld, Renata; „Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi“; *Central and Eastern European Online Library*; 2006.; str. 186.

³ Langacker u: Geld, Renata; „Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi“; *Central and Eastern European Online Library*; 2006.; str. 186.

Tablica1 Emergent hierarchy of ontological domains, super classes and their general properties.⁴

Ontology domain	Superclass	Level Property
EXISTENCE	01.Existence	A (Entity) exists
MAT_STRUCTURE	02.Emergence	A (Form) becomes B (Transformation)
	03.Mat_Structure	A (Part) 1...n isPartOf B (Whole), B (Whole) hasParts A1...n (Part); MeronymicRelation: {portion — mass, stuff — object, component — (complex) object, member — collection}
	04.Spatial	A(Figure) is_in_spatial_relation_to B(Ground); RelationProperty: {place — area}
	05.Force	A(Force Structure) influences (by mechanical / liquid / thermodynamic force) B (Patient);
	06.MotionAction	A (Mover/Actor has Force) moves /acts (on) B (Path/Patient 03-04) with (Vehicle/Instrument 03); RelationProperty: {feature — event}
	07.SequenceTime	A (TimeEntity) has sequence (3-5); RelationProperty: {phase — activity}
	08.Animacy	A (Animate) {self-sustaining structure, organism} acts/reacts (to) B (Environment 1-8)
PSYCHOLOGICAL	09.Perception	A (Perceiver 8-11) perceives 9 (with_instrument_of_perception 8) B(object of perception 1-8)
	10.Affect	A (Experiencer 8-14) experiences (with_organs_of_affect_experience 8) B (experience / quality / affect state / emotion 10)
	11.Cognition	A (Cogitor 8-14) remembers, reasons, thinks 11 B (Mental_Representation / Categorization / Cognitive Appraisal 11)
SOCIAL AND CULTURAL	12.SocIdentity	A (Person 8-14) identifies as B (Social Identity 12)
	13.SocBehaviour	A (Person.Agent 8-14) behaves , performs B (social_action/ritual 13) with (instruments_of_behavior 1-8)
	14.SocCommunication	A (Person.Agent.Communicator 8-14) communicates with B (Reciever 8-14) about C (theme 1-14) on D (code)
	15.SocCultural	A (Cultural Model) is a set of values connected with experience, rituals, narration, philosophy, ethical stance, institution, material things, shared by agents/members of the Social community

⁴ Perak, Benedikt; „Conceptualization of the emotion terms: Structuring categorization, metonymic and metaphoric processes within multi-layered graph representation of the syntactic and semantic analysis of corpus data”; Rijeka; 2016.; str. 9., 10.

Prema ovoj tablici ciljna domena leksema *država* pripada soc-kulturalnoj klasi. Što dakle ukazuje na najvišu razinu kompleksnosti samog leksema. Međutim – glagolski leksemi izvorne domene variraju od klase do klase; što dakle potvrđuje kako je domena leksema država konstruirana od različitih ostalih (nižih) klasa i domena. Induktivno – to znači kako je svaki leksem više klase konstruiran od mnoštva leksema nižih klasa.

Prema tome, izabrao sam ovakvu metodologiju, koja je u uskoj vezi s recentnim istraživanjima u polju kognitivne lingvistike; kako bi ukazao na mogućnost proučavanja kulture na ovakav način. Dakle, putem jezika. Iako su mi poznate razne perspektive o jeziku (iz određenih grana lingvistike, filozofskih, psihologijskih i sl.), od kojih svaka ima svoju metodologiju proučavanja i tendencije; smatram kako je kultura jednim dijelom rezultat jezika i obrnuto. To znači da postoji presjek ta dva diskursa u kojem se na određeni način mogu izjednačiti kultura i jezik. Prema tome, razumijevanje jezika treba voditi ka detaljnijem razumijevanju kulture. Dakle, smatram kako je ovakva metodologija vrlo dobar način za razumijevanje (simboličkog konstruiranja) kulturnih vrijednosti, stereotipa, fenomena, entiteta, itd.

ANALIZA

„Općenito govoreći, osnovne orijentacije gore-dolje, unutra-vani, središnje-rubno, aktivno-pasivno i sl. zajedničke su svim kulturama, ali ono što varira od kulture do kulture jest kako je koji koncept orijentiran i kolika se važnost pojedinim orijentacijama pridaje.“⁵ Prema tome, ovo istraživanje vrijedi samo za hrvatsko govorno područje i hrvatski jezik.

Relacija dvaju riječi, odnosno određenog glagola sa rječju država ne analizira se na temelju konteksta ili diskursa, već na temelju frekventnosti tog glagola u njegovoj relaciji naspram leksema *država*. Kada se glagole iz izvorne domene pokušava reducirati na sastavne elemente relacije tih glagola u odnosu na objekt; ne promatra se kontekst, te se zanemaruje *leksem* država; sve dok glagol nije u potpunosti reduciran. Tek se tada u relaciju glagola izvorne domene i objekta na koji glagol utječe – na mjesto objekta stavlja leksem *država*. Potom se određuje kakav je tip relacije, svojstvo relacije te njena figurativnost. Dakle analiza se vrši na način da se dekonstruira relacija na sastavne (vrlo sažete) elemente kako bi rezultat bio što objektivniji. Dakle prikazuje se samo ponašanje leksema u jeziku prilikom semantičke konstrukcije leksema *država*.

Iako „svi vidovi konceptualne strukture izravno ovise o procesu konstruiranja značenja, odnosno sposobnosti da se objektivno ista situacija vidi na različite načine“⁶; to nije tema ovog rada u u tom smislu. Već se analizira općenita uporaba simboličkih struktura prilikom opisa objektivno iste situacije.

Prema tome, može se zaključiti da „naše vrijednosti nisu neovisne, nego moraju tvoriti koherentan sustav s metaforičkim konceptima prema kojim živimo.“⁷ Međutim to ne znači nužno da „sve kulturne vrijednosti koje su koherentne s nekim metaforičkim sustavom doista i postoje, nego da su one koje postoje i koje su duboko uvriježene doista koherentne s tim metaforičkim sustavom.“⁸ To je ujedno i jedna od osnovnih polazišnih tvrdnji na koje sam se oslanjao prilikom istraživanja.

Prema tome, smatram kako je ovakav način metodologije iznimno koristan za razumijevanje načina na koje i zbog kojih u kulturi nastaju određene vrijednosti, stereotipi, subkulture; načina na koji se razvija jezik i sl. Također smatram ovu metodologiju vrlo pouzdanim načinom dekonstrukcije u usporedbi sa etimološkom ili dijakronijskom dekonstrukcijom. Smatram kako je nedostatak etimološke i dijakronijske dekonstrukcije nepouzdanost znanja o povijesti; odnosno kretanjima entiteta kroz povijest, pa samim time i jezika.

⁵ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str. 23.

⁶ Geld, Renata; „Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi“; *Central and Eastern European Online Library*; 2006.; str. 185.

⁷ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str. 23.; str. 21., 22.

⁸ *Ibid.*; str. 22.

CILJNA DOMENA – DRŽAVA (*target frame B – STATE*)

Etimološki se može uočiti kako korijen riječi država – drž – podsjeća, odnosno pretendira na nečemu što je statično, fiksno. Držati nešto; što onda postaje stabilno. Dakle stvara se uvjerljivo čvrsta metafora već u samoj riječi – iz čega proizlazi leksem *država* kao statični entitet.⁹ Odnosno, etimološki ekvivalent u sanskrtu jeste *dharma*; što ima vrlo sličan korijen kao država – dhr – a što znači *religija*. Prema tome može se o državi simbolički govoriti kao o statičnoj transcendenciji.

Ciljna domena leksema *država*, jeste sveukupnost značenja koje on donosi; a koja se manifestiraju kao druge domene sa kojima je domena leksema *država* u umreženoj relaciji. U relaciji sa drugim riječima koje su dakle također metaforičke, metonimijske (ili sl.) konstrukcije, država postaje transcendentan entitet. Prije europskog otkrića Amerike, američki domoroci (isti slučaj jeste i u Australiji npr.) nisu imali državu u današnjem smislu te riječi. Međutim - „temeljne vrijednosti neke kulture bit će koherentne s metaforičkim ustrojem temeljnih koncepata u toj kulturi.“¹⁰ Dakle danas se država može smatrati temeljnom (ili jednom od nekoliko temeljnih) vrijednosti svih kultura i društava na svijetu budući da ne postoje dijelovi Zemlje koji ne pripadaju nekoj državi (osim mora ili središnjih dijelova sjevernog i južnog pola) a što je definirano zakonom, još jednom (državi istovremeno imanentnom i transcendentnom) simboličkom konstrukcijom.

U ovom radu država je definirana pomoću FrameNeto-ove baze podataka. Leksem *state(država)* u najčešćoj je relaciji sa leksemima *name(ime)*, *relative location(relativna lokacija)*, *possessor(vlasnik, posjednik)*, *population(populacija)*, *parts(dijelovi)*, *foreign (strani) or domestic(domaći)*, *leadership(rukovođenje)*, *city(grad)*, *constituent(ustavotvorni, izborni)*, *location(lokacija; place with border – mjesto sa granicom)*, *politics(politika)*, *economy(ekonomija)*. K tome bih još dodao i lekseme *values (vrijednosti)*, *law(zakon)*, *identity(identitet)*, *institutions (promote soc-behaviour)(institucije koje promiču socijalno ponašanje)*. Dakle svi navedeni leksemi čine jezgrene, bazične domene umrežene u sintaksi sa leksemom *država*. Tj. svi navedeni leksemi su nužni u konstrukciji leksema *država*; dakle pri pomisli na državu, ne možemo izostaviti niti jedan od prethodno navedenih leksema. Odnosno, leksem *država* ne postoji kao takav bez umreženosti sa gore navedenim leksemima; budući da „sami objekti nastaju iz mreža odnosa, koji su ugrađeni u veće mreže.“¹¹ Odnosno, država jest definirana kao bilo koji entitet koji postoji u stabilnoj situaciji. (An Entity persists in a stable situation called a State.)¹²

Dakle država ne postoji sama po sebi već je ona kulturni model konstruiran od raznih ostalih kulturnih modela, koji su opet konstruirani od raznih ostalih kulturnih modela itd.

⁹ Slično u engleskom jeziku – *država* jest *state* – od čega i dolazi riječ statično kao anglicizam.

¹⁰ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str. 21.

¹¹ Capra u Perak, Benedikt; „Conceptualization of the emotion terms: Structuring categorization, metonymic and metaphoric processes within multi-layered graph representation of the syntactic and semantic analysis of corpus data“; Rijeka; 2016.; str.3.

¹² https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Political_locales; 3.9.2016.

U ovom radu analizirat ću na koji način 50 glagolskih leksema utječu na semantičku konstrukciju leksema *država*. Dakle, zašto se javljaju upravo ti određeni glagoli i u kakvoj su oni relaciji naspram ciljne domene? Odnosno, potvrdit ću gore navedenu definiciju umreženih domena i navedene pretpostavke.

IZVORNA DOMENA (*source frame A*)

Tužiti, stvoriti, plaćati, financirati, živjeti, upravljati, voditi, postati, funkcionirati, priznati, vladati, stvarati, uspostaviti, dugovati, boriti, braniti, poštovati, rušiti, proglasiti, oštetiti, preuzeti, pripadati, platiti, poslovati, uništiti, tražiti, zalagati, truti, varati, predstavljati, dobivati, smatrati, značiti, štititi, osnovati, postojati, priznavati, kandidirati, pokrati, opljačkati, razlikovati, željeti, očekivati, zatražiti, sudjelovati, graditi, ovisiti, dovesti, određivati, jamčiti. To su leksemi iz izvorne domene ovog istraživanja. Oni su rezultati pretrage na korpusu. Predstavljaju glagole koji su u sintaksi lijevo od leksema *država* te koji su najčešći u sintaksama koje sadrže leksem *država*.

Izvorna domena je ona koja sa ciljnom stvari određenu relaciju. Upravo je analiza te relacije smisao ovog istraživanja. Dakle navedeni leksemi u relaciji sa leksemom *država* stvaraju konstrukciju prema kojoj se može u jeziku govoriti o takvom entitetu razumljivo. Drugim riječima, analiza relacije objašnjava na koji način se u jeziku (određene kulture, u ovom slučaju kulture hrvatskog govornog područja) tematski konstruira entitet *država*, odnosno kako je shvaćen od strane društva koje govori tim jezikom.

Leksem izvorne domene nije, dakle, analiziran na osnovu konteksta; već sam po sebi, pomoću FrameNet-ove pretrage domena leksema. U pretrazi, FrameNet nudi bazičnu definiciju i najfrekventnije domene (kao u gore navedenom primjeru leksema *država*) traženog leksema. Pomoću tih domena i definicije, leksem se svrstava u određenu klasu domena; ali i dalje neovisan o semantičkom kontekstu sintakse u kojoj je u relaciji sa leksemom *država*. Te se potom određuje smisao leksema kao agenta.

Npr. leksem *uništiti(destroy)*. FrameNet kao rezultat pretrage nudi 3 domene – *killing(ubijanje)*, *eksperiencer_obj(doživljavatelj)*, *destroying (uništavanje)*. Leksem *uništiti* najbolje odgovara domeni *destroying*, budući da je to semantički najbliže. U domeni *destroying* – leksem *uništiti* definiran je na sljedeći način: „A Destroyer (a conscious entity) or Cause (an event, or an entity involved in such an event) affects the Patient negatively so that the Patient no longer exists.“¹³ (Uništavač (svijesni entitet) ili uzrok (događaj, ili entitet umiješan u takav događaj) utječe na objekt negativno tako da objekt više ne postoji). Domene koje su istaknute kao bazični leksemi su: uzrok, uništavač i objekt. U toj relaciji, agent je uništavač(ili uzrok), koji uništava, određeni objekt. Dakle, radi se o relaciji između agenta uništavača i određenog

¹³ <https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Destroying>; 3.9.2016.

objekta, u kojoj je glagol svojevrsni posrednik za ostvarivanje relacije i shvaćanja iste. Odnosno određeni A ima silu kojom utječe na određenog B; dakle, leksem pripada klasi 6.MotionAction.

U ovom istraživanju izvorne domene manifestiraju se u nekoliko klasa: 01.Existence, 02.Emergence, 06.MotionAction, 08.Animacy, 12.SocIdentity, 13.SocBehaviour, 14.SocCommunication. (Dijagram1).

01.Existence

Svojstvo ove klase jest da – entitet (odnosno određeni A) postoji. Iako prema rezultatima istraživanja, samo jedan glagol pripada ovoj klasi, to ne znači da se ostali glagoli implicitno ne nadovezuju na ovu klasu. Razlog tome jest da je ova klasa, odnosno domena – nužan uvjet za ostvarivanje bilo kakve relacije između izvorne i ciljne domene. Budući da, kao što je gore navedeno, više klase iz viših domena sadrže niže klase; a ova klasa je kao prva i jezgrena, sadržana u svim ostalim. Iako je zanimljivo eksplicitno pojavljivanje ove klase; što dovodi do semantičke konstrukcije postojanja države. Leksem koji pripada ovoj klasi jest – *postojati*. On je ujedno među nekoliko najfrekventnijih leksema iako jedini pripada ovoj klasi. Da je jedan od najfrekventnijih znači da je jedan od najučestalijih u poznatim, pretraženim sintaksama. Ova klasa nema relaciju, leksemi koji su njen podskup jednostavno jesu.

02.Emergence

Ova klasa pripada matematičko-strukturnoj domeni. Svojstvo ove klase jest da: (forma) A (transformacijom) postaje B. Leksemi koji pripadaju ovoj klasi su: *stvoriti, postati, stvarati, uspostaviti, rušiti, truti, osnovati*.

Npr. leksem *postati*(become) FrameNet definira na način: An Entity ends up with some Final_quality – a new fact about the Entity¹⁴. (Entitet završava sa određenom kvalitetom - nova činjenica o entitetu). Dakle, određeni entitet A transformacijom postaje entitet B, sa novom kvalitetom. Odnosno: OBJEKT1. – POSTATI – transformacija – OBJEKT2. Relacija se događa između objekta1 i objekta2; gdje je objekt1 određeni entitet (A), koji transformacijom postaje objekt2 (B).

06.MotionAction

MotionAction je dakle klasa matematičko-strukturne domene prema kojoj – određeni (A) pokretač/sudionik ima silu te pokreće/djeluje (na) određeni (B) sa instrumentom (djelovanja). Prema rezultatima istraživanja leksemi koji pripadaju ovoj klasi su: *upravljati, voditi, funkcionirati, vladati, oštetiti, uništiti, graditi*.

Npr.: leksem *oštetiti*(damage). Njega FrameNet definira na sljedeći način: „An Agent affects a Patient in such a way that the Patient (or some Subregion of the Patient) ends up in a non-canonical state.“¹⁵ (Agent djeluje na objekt na način da objekt (ili neka sastavnica

¹⁴ <https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Becoming>; 3.9.2016.

¹⁵ <https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Damaging>; 3.9.2016.

objekta) rezultira stanjem različitim od dotadašnjeg.) Domene vezane uz *leksem* oštetiti su: agent, uzrok, objekt. Dakle AGENT.DJELOVATELJ – OŠTEĆUJE(djeluje na) – OBJEKT. Relacija se manifestira kao djelovanje agenta na objekt.

08. Animacy

Ova klasa također pripada matematičko-strukturnoj domeni. Njena svojstva su da: određeni A (koji animira)(koji je samoodržavan sustav, ili organizam) djeluje/reagira (na) određeni B (okoliš). Samo leksem živjeti pripada ovoj klasi. Svojstvo relacije je personifikacija. Relacija se prikazuje: ENTITET ORGANIZAM – ŽIVI.

12. SocIdentity

Ova klasa pripada soc-kulturalnoj domeni. Svojstvo joj je da se određeni A identificira kao određeni B. *Značiti* i *razlikovati* su jedina dva leksema koja prema rezultatima istraživanja pripadaju ovoj klasi.

Npr: leksem *razlikovati*(*distinguish*) definiran je: „a Cognizer being aware(or not being aware) of the difference between two Phenomena.“¹⁶ (Spoznavatelj biva svjestan (ili ne biva svjestan) razlike između dva fenomena.) Domene vezane uz leksem su: spoznavatelj, fenomen1, fenomen2, kvaliteta. Dakle: AGENT.SPOZNAVATELJ - RAZLIKOVATI - (po kvaliteti) FENOMEN1 i FENOMEN2.

13. SocBehaviour

Ova klasa pripada soc-kulturalnoj domeni. Njeno svojstvo jest da: određeni A (osoba ili agent) se ponaša, izvodi određeni B (društvenu akciju/ritual) sa (instrumentima ponašanja). Leksemi koji pripadaju ovdje su: *plaćati, financirati, uspostaviti, dugovati, boriti, braniti, poštovati, preuzeti, pripadati, platiti, poslovati, varati, dobivati, štititi, kandidirati, pokrasti, opljačkati, željeti, očekivati, sudjelovati, ovisiti, dovesti, jamčiti*.

Npr. leksem *preuzeti* (*take over*). Definicija na FrameNetu: „This frame concerns the appointment of a New_leader or removal from office of an Old_leader.“¹⁷ (Ova domena se tiče imenovanja novog vladara ili micanja iz ureda starog vladara.) Bazične domene vezane uz ovaj leksem su: tijelo i funkcija. Dakle, - AGENT1.NOVI VLADAR - PREUZIMA OBJEKT (funkciju) od - AGENT2. STARI VLADAR

¹⁶ <https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Differentiation>; 3.9.2016.

¹⁷ https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Change_of_leadership; 3.9.2016.

14.SocCommunication

Ova klasa također pripada soc-kulturalnoj domeni. Leksemi koje su prema istraživanju dio ove klase su: *tužiti, priznati, proglasiti, tražiti, zalagati, predstavljati, smatrati, priznavati, zatražiti, određivati*. Ovo je najkompleksnija klasa izvorne domene ovog istraživanja. Njena svojstva se da: određeni A (osoba, agent, komunikator) komunicira sa određenim B (primatelj) o određenom C (tema) na određenom D (kod).

Npr. leksem *priznati(acknowledge)* definiran je na FrameNet-u: „Speaker communicating a reply or response, a Message, to some prior communication or action, the Trigger.“¹⁸ (Govornik odgovara, poruku, određenoj prethodnoj komunikaciji ili akciji.) Bazične domene su: primalac, poruka, govornik, naslov. Dakle: AGENT.GOVORNIK - PRIZNATI – OBJEKT.

Iz Dijagrama1 se može iščitati kako je više od pola navedenih leksema iz soc-kulturalne domene; a trećina iz matematičko-strukturne. To navodi na zaključak kako se apstraktan leksem *država* u semantičkom smislu oslanja većinom na druge apstraktne lekseme, koji ga konstruiraju. Razlog tome je što država kao soc-kulturni entitet pripada dakle najvišoj hijerarhijskoj klasi opojmljivanja, te je konstruirana od jednostavnijih (hijerarhijski nižih) domena leksema. Odnosno – leksem *država* kao hijerarhijski jedan od najkompleksnijih leksema koristi sve ostale klase kako bi se definirao; a najviše one kompleksnije lekseme iz hijerarhijski viših klasa.

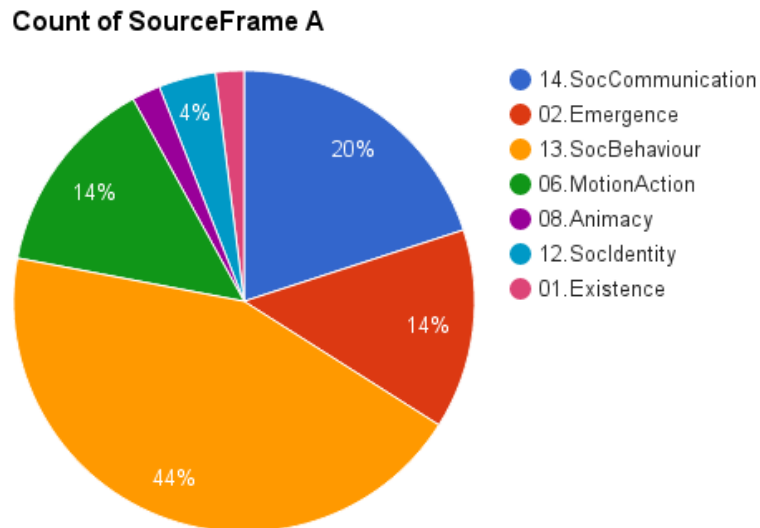
Dakle, prilikom opojmljivanja leksema *država*; najčešće se koriste leksemi apstraktnih domena (odnosno klasa: 12.SocIdentity 13.SocBehaviour 14.SocCommunication). Prema tome zaključujem kako se *država* kao apstraktni leksem konstruira na osnovu drugih, također apstraktnih, leksema.

S druge strane – klase iz matematičko-strukturne domene u relacijama čine tematsku konstrukciju leksema *država* 'osnovnim', 'prirodnim' fenomenom. Prema tome – postoje određene tendencije agenta u jeziku za opisati državu kao prirodni fenomen. To se dakle vrši putem određene figurativnosti, najčešće ontološkim metaforama. Budući da su nam „ontološke metafore nužne da bismo uopće mogli pokušati racionalno se nositi sa svojim iskustvima.“¹⁹

¹⁸ https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Communication_response; 3.9.2016.

¹⁹ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str.25.

Dijagram1

TIP RELACIJE (type of relation)

Tipovi relacije jesu oni koji odgovaraju na pitanje u kakvoj je relaciji (objekt) *država* naspram glagola; odnosno kakva je tendencija glagola da od objekta učini nešto. Odnosno na koji je način relacija ostvarena između izvorne i ciljne domene; kojim figurativnim metodama, kojim načinima semantičke konstrukcije i sl. Dakle tipovi relacije kazuju o načinu na koji se relacija manifestira u praktičnom govoru; oni predstavljaju način na koji određena relacija dobiva svojstvo po kojem onda u cijelosti prepoznamo način semantičke konstrukcije određenog leksema.

Npr. kod leksema *priznati*; AGENT.GOVORNIK - PRIZNAJE – OBJEKT. Tip relacije je ontološka violacija; budući da država nije objekt koji se priznaje, odnosno koji komunicira. Međutim – upravo ontološka violacija čini relaciju mogućom u jeziku, odnosno razumljivom i shvatljivom. Iz toga, zatim, slijedi da iako država nije objekt koji se priznaje, ona zbog ontološke violacije postaje objekt koji se priznaje. Prema tome; država postaje shvatljiva kao entitet, budući da dobiva odlike određenog entiteta – u ovom slučaju objekta koji se priznaje.

SVOJSTVO RELACIJE (relation property)

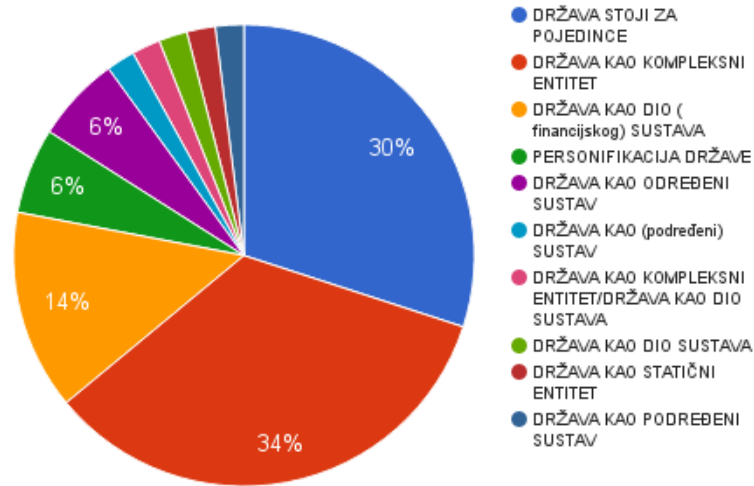
Svojstvo relacije kazuje o načinu na koji je ona ostvarena između izvorne i ciljne domene; odnosno prikazuje rezultat koji se dobije kada se odredi tip relacije. Rezultat koji se dobije odgovara na pitanje što u relaciji predstavlja država kao objekt (odnosno entitet ili agent)?

Dakle, svojstvo relacije jeste karakterizacija ciljne domene na određeni način; analizirajući na koji način se leksem *država* manifestira ko objekt. (Dijagram 2.) Iz dijagrama je uočljivo kako u više od polovice leksema izvorne domene ciljna domena ima karakteristike pojedinca ili kompleksnog entiteta. Karakteristike pojedinca omogućavaju shvatiti državu putem personifikacije; što dakle navodi na zaključak kako u jeziku država funkcionira ravnopravno ljudima. Odnosno – objektu *država* pridaju se karakteristike agenta na način da je objekt sposoban samostalno djelovati. To se dakle može nazvati ontološkom violacijom budući da se državu smatra autonomnom u odnosu na ostale sustave, na društvo, ili na pojedinca. S druge strane – svojstvo relacije prema kojem je država kompleksni entitet kazuje o tome kako objekt *država* u relaciji s određenim leksemima izvorne domene poprima karakteristike sustava. To znači da se u tom kontekstu državu semantički izjednačava sa određenim sustavom. To je čak uočljivije kod ostalih leksema; gdje se aludira eksplicitno na (financijski) sustav. Iako, kako je prije navedeno, država ima tendenciju biti statična; samo jedan leksem – *postojati* – potvrđuje tu etimološku pretpostavku.

Dakle može se zaključiti kako je u više od četvrtine slučajeva *država* konstruirana semantički sa karakteristikama pojedinca, a u više od polovice sa karakteristikama sustava. Odnosno – prema ovome državu se može definirati kao određeni sustav koji ima karakteristike pojedinca. A ta je definicija vrlo bliska sa gore navedenom; odnosno; ona obuhvaća na određeni način sve navedene domene prilikom definiranja.

Dijagram2

Count of RelationProperty

FIGURATIVNOST: METAFORA, METONIMIJA

Figurativnost (u kontekstu ovog rada) jeste – metaforička ili metonimijska. Prema Lakoffu, Johnsonu i mnogim drugim kognitivnim lingvistima – metafora i metonimija su osnovne prakse (koje se (u umu pojedinca) javljaju nesvjesno ali nužno) prema kojima se konstruiraju leksemi.

Pri tome je metafora definirana kao jezični izražaj prilikom kojeg je relacija nemoguća, ali postoji kako bi se (lakše) strukturirao u jeziku neki fenomen koji onda može postati shvatljiv. Odnosno, pretpostavka kognitivizma jest da je „metafora ljudski način shvaćanja i izražavanja složenih, apstraktnih i nepoznatih stvari pomoću kategorija konkretnih i odavno poznatih stvari.“²⁰ Primjer metafore jeste – država je slaba. Dakle država kao apstraktan, nepostojeći fenomen ne može imati karakteristiku slabosti; odnosno pridaju joj se osobine stroja.

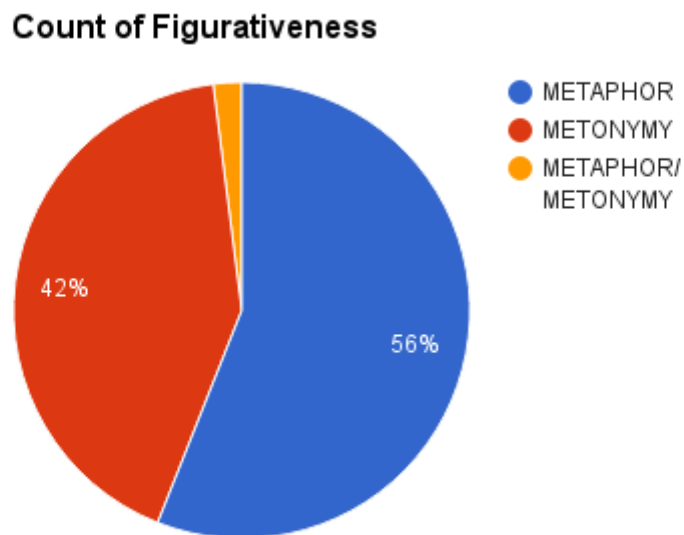
Metonimija jeste na određeni način imanentna metafori u ovom uporabnom kontekstu. Ona označava uzimanje dijela za cjelinu. Odnosno: „služimo se jednim entitetom

²⁰ Tabakowska, Elzbieta; Gramatika i predočavanje; uvod u kognitivnu lingvistiku“; FFpress; Zagreb; 2005.; str.11.

kako bismo se referirali na drugi koji s njim stoji u nekakvoj vezi.“²¹ Primjer – čovjek se bori protiv države. Dakle- ne bori se protiv države već protiv određenih državnih aparata kojima upravljaju drugi ljudi. „Simboliče metonimije ključna su poveznica između svakodnevnog iskustva i koherentnih metaforičkih sustava.“²²

Dijagram3 pokazuje odnos metafora i metonimija u istraživanju. Može se zaključiti kako su metafora i metonimija najčešće figure pomoću kojih se u jeziku semantički konstruira leksem država kao objekt (odnosno određeni entitet ili agent).

Dijagram3

²¹ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str. 33.

²² Ibid., str. 38.

FREKVENCIJA, MJERA KOLOKACIJE, GRAMATIČKA RELACIJA (frequency; score; grammatical relation)

Mjera kolokacije u korpusu označava istaknutost određenog leksema (izvorne domene) u sintaksi povezanog sa traženim leksemom (ciljne domene). Dakle označava koliko se često u sintaksi uz proučavani leksem javlja određeni drugi leksem tekoliko je jaka veza među leksemima. Frekvencija predstavlja broj pojavljivanja jednog leksema s obzirom na broj ukupnih leksema u rezultatima pretrage. Gramatička relacija za cijelo ovo istraživanje je glagol + imenica(objekt).

PRIMJERI

Za primjer načina istraživanja te dodatnu analizu iskoristit ću neke od najfrekventnijih leksema u sintaksi vezanih za leksem *država*. To su: *živjeti, voditi, postati, postojati, željeti*(iznad 3000), *tražiti, smatrati, značiti* (iznad 2000).

Leksem *voditi*; frekvencija 3,329; mjera kolokacije 5,35

Leksem *voditi*(*lead*) je dakle jedan od najfrekventnijih leksema korištenih u istraživanju; prema tome – smatram kako bi detaljna analiza leksema mogla poslužiti za bolje razumijevanje semantičke konstrukcije *države*. Ovaj leksem se pojavljuje u kontekstu da određena grupa, sustav, ili pojedinac vodi državu, ili određenu akciju vezanu uz državu, dakle da je država vođena od strane nekoga ili nečega(sustav); ili da država vodi određeni sustav, društvo ili određenu akciju. Npr.: „...Hrvatski pregovarači najprije moraju *voditi* brigu o Hrvatskoj *državi*...“; „...prava vlada bi trebala *voditi državu* poboljšavajući standard stanovnika...“; „...Ovakvi projekti odnos su socijalne politike koju *vodi država*...“²³ Dakle u ovom kontekstu možemo državu shvatiti kao objekt i kao agent; tj. – određeni trpni objekt – kojeg se vodi; ili aktivni agent – onaj koji vodi.

Prema FrameNetu; definicija domene (leadership) leksema *voditi*(*lead*) jest – „control by a Leader over a particular entity or group (the Governed) or an Activity“²⁴. (Kontrola od strane voditelja nad specifičnim entitetom (koji je upravljani) ili nad aktivnošću). Može se uočiti kako ova definicija odgovara gornjoj kontekstualnoj pretpostavci. Prema definiciji, leksem

23

<https://the.sketchengine.co.uk/bonito/corpus/view?q=w196576313095;corpname=preloaded%2Fcroatianwac14&lemma=država&lpos=&usesubcorp=>;3.9.2016.

²⁴ <https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Leadership> ; 3.9.2016.

voditi pripada klasi 06.MotionAction, budući da određeni A djeluje na određeni B.

Nadalje – bazične, jezgrene, odnosno nužne domene vezane uz ovaj leksem prema FrameNet-u su: aktivnost, upravljano, voditelj, uloga. Pri čemu je aktivnost upravljana od strane voditelja; upravljano je političko tijelo, osoba ili grupa ljudi; voditelj je onaj koji ima ulogu vođenja; a uloga je ono što voditelj manifestira u datoj situaciji. Prema ovim bazičnim domenama vezanim uz leksem; leksem pripada klasi 13.SocBehaviour; budući da je riječ o osobi (A), koja čini socijalnu akciju (B), sa određenim instrumentima ponašanja. Dakle; može se uočiti kako ne pripada nužno određeni leksem samo jednoj klasi. U slučaju kompleksnijeg leksema, leksem prema tome može pripadati u više klasa s obzirom na način njegovog manifestiranja i funkcioniranja. Budući da ovaj leksem pripada u dvije klase; može se govoriti o dvije izvorne i jednoj ciljnoj domeni; pa samim time i o dvije različite relacije – a samim time i o dvije različite analize.

Ako se u analizu uvrsti izvorna domena koja pripada klasi 06.MotionAction; tada je relacija sljedeća: AGENT.VODITELJ – VODITI (kontrola) – (entitet/objekt)VOĐENO. U ovom slučaju figurativnost je metaforička; budući da država nije objekt(ili entitet) kojeg se vodi.

Ako se analizira izvorna domena leksema *voditi* koja pripada klasi 13.SocBehaviour; AGENT.VODITELJ (osoba ili grupa) – VODITI (aktivnost) – VOĐENO (upravljano – grupa). U ovom slučaju figurativnost je meronimijska jer država nije agent koji vodi, a relacija ima istu razinu apstrakcije između agenta voditelja i agenta vođenog.

U obje relacije manifestira se personifikacija države. Dakle država se pridodaju ljudske osobine; premda je „personifikacijaopća kategorija koja obuhvaća veoma širok raspon metafora koje se usredotočuju na različite aspekte ljudskosti... a svima njima je zajedničko da su ekstenzije ontoloških metafora i omogućuju nam da pojave u svijetu protumačimo na ljudski način.“²⁵ Dakle u oba slučaja je tip relacije ontološka violacija, a svojstvo relacije personifikacija.

Prema navedenom – jedan leksem ne treba nužno pripadati samo jednoj klasi, što implicira na vrlo visoku razinu složenosti pojedinog leksema. Pored toga svaka klasa je vrlo kompleksan sustav; te je svaki pojedini leksem konstruiran od mnoštva drugih leksema i njihovih domena. To navodi na zaključak koliko je nedokučiva i apstraktna mreža leksema u jeziku. Kao što se može uočiti iz gore navedenog, već je jedan leksem vrlo apstraktno umrežen sa nebrojeno mnogo ostalih leksema; a oni su također umreženi s nebrojeno mnogo drugih leksema itd. Prema tome – ovo istraživanje može biti mnogo opsežnije analizirajući druge lekseme (poput imenica ili pridjeva) vezane u sintaksi uz leksem *država*; ili analizirajući detaljnije navedene lekseme izvorne domene ovog istraživanja, na način da oni pripadaju ciljnoj domeni, te da se odrede njihove izvorne domene. Dakle – samo jedan leksem sinkronijski je gotovo nemoguće analizirati detaljno. Međutim – ovo istraživanje i metodologija predstavljaju vrlo dobru bazu za definiranje određenog leksema na objektivan

²⁵ Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.; str. 32.

način te općenitog prikazivanja na koji je način određeni leksem konstruiran semantički i sintaktički.

Leksem *tražiti*; frekvencija 2,321: ; mjera kolokacije: 4,77

Leksem *tražiti* (*require*) javlja se u kontekstu da određena grupa, pojedinac ili institucija traže određenu akciju od države. Npr.: „...Ni tu ne *tražim* pomoć od *države*...“; „...ti isti ljudi *traže* od Hrvatske *države* da im obnovi kuće...“; „...komisija *traži* jasno obećanje od Sjedinjenih *Država*...“²⁶ Dakle ovdje država predstavlja objekt na kojeg djeluju agenti.

Prema FrameNet-u leksem *tražiti* je definiran: „An Agent intends and takes steps towards bringing about a State_of_affairs or, metonymically, towards acquiring a Sought_entity.“²⁷ (Agent namjerava i poduzima korake da donese određeno (traženo) stanje, ili metonimijski, za stjecanje zatraženog entiteta.) Bazične domene vezane uz leksem *tražiti* su: agent, traženi entitet, određeno stanje. Pri čemu je agent onaj koji pokušava dobiti traženi entitet ili ostvariti traženo stanje; a traženi entitet i određeno stanje su cilj agenta. Prema domenama i definiciji, ovaj leksem pripada klasi 14.SocCommunication; budući da određena osoba, odnosno komunikator (A) komunicira sa (B) primateljem poruke o određenoj temi (C) na kodu (D). Odnosno – AGENT.TRAŽITELJ – TRAŽI određeno stanje od – OBJEKT. Ovdje se također, kao u primjeru leksema *voditi*, može uočiti velika sličnost između relacije dobivene iz konteksta i relacije dobivene na razini istraživanja. Tip ove relacije je meronimija/personifikacija; budući da država stoji za pojedince. Figurativnost je metonimija, jer se uzima dio za cjelinu – država nije objekt od kojeg se može tražiti.

²⁶

<https://the.sketchengine.co.uk/bonito/corpus/view?q=w196575208406;corpname=preloaded%2Fcroatianwac14&lemma=država&lpos=&usesubcorp>; 3.9.2016.

²⁷ https://framenet2.icsi.berkeley.edu/fnReports/data/frameIndex.xml?frame=Seeking_to_achieve; 3.9.2016.

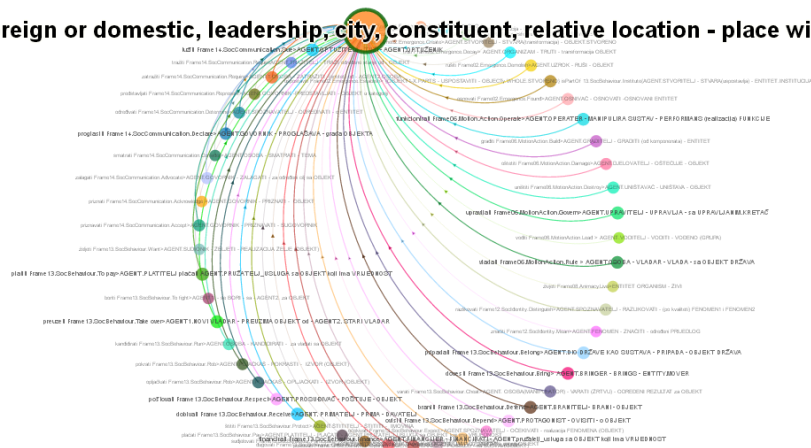
ZAKLJUČAK

Ovaj rad, dakle, predstavlja specifičnu metodologiju proučavanja jezika. Kao što je ranije navedeno – proučavanje jezika vodi ka razumijevanju kulture. Dakle može se tvrditi kako ovaj rad prikazuje kulturalnu perspektivu države kao transcendentnog, statičnog i apstraktnog entiteta. Analizirane relacije odgovaraju na koji način se leksem *država* semantički konstruira kao postojani entitet.

Graf1 prikazuje skicu grafa priloženog na CD-u. Njime je prikazan konačni rezultat istraživanja u obliku umreženih relacija. Hipoteza koju se može postaviti ovdje u zaključku kao rezultat ovog rada i istraživanja je sljedeća: kada bi postojala baza podataka sa sličnom vizualizacijom i relacijama za vrlo mnogo riječi; tada bi se sa visokom pouzdanošću moglo dekonstruirati značenja do te mjere da bi vjerojatno mogli dokazati (pored iznimne složenosti jezika i određenih fenomena koji su nam možda nepoznati) određene originalne označitelje. Time bi mogli shvatit smijer i razlog razvoja jezika pa samim time i kulture; što bi uvelike olakšalo razumijevanje kulture.

Graf1

population, parts, foreign or domestic, leadership, city, constituent, relative location - place with border, politic

Literatura:

- Geld, Renata; „Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivnolingvističke postavke i pojmovi“; *Central and Eastern European Online Library*; 2006.
- Kružić, Barbara; Lovrić Marija, Maksimović, Tea; „Kratki pojmovnik kognitivne lingvistike“; 2010.
- Lakoff, George; Johnson, Mark; „Metafore koje život znače“; *Disput*; Zagreb; 2015.
- Perak, Benedikt; „Conceptualization of the emotion terms: Structuring categorization, metonymic and metaphoric processes within multi-layered graph representation of the syntactic and semantic analysis of corpus data“; Rijeka; 2016.
- Tabakowska, Elzbieta; Gramatika i predočavanje; uvod u kognitivnu lingvistiku“; *FFpress*; Zagreb; 2005.

Izvori:

-SketchEngine

https://the.sketchengine.co.uk/bonito/corpus/wsketch?corpname=preloaded%2Fcroatianwac14&reload=&lemma=država&usesubcorp=&minfreq=auto&minscore=0.0&maxitems=50&sort_ws_columns=s&show_lemma_coverage=0&show_lcm=0&clustercols=0&minsim=0.15&structured=0&structured=1&min_unary_score=0.0&min_mwlink_freq=100&nr_ws_cols=5&bim_lang=

-FrameNet:

<https://framenet.icsi.berkeley.edu/fndrupal/IntroPage>

Popis priloga:

-Dijagrami i baza podataka (na CD-u u .xlsx formatu) izrađeni u sklopu on-line programa GoogleSheets: <https://www.google.com/sheets/about/>

-Graph u obliku mreže (na CD-u u .html formatu) izradio mentor prema bazi podataka